

POPULIZAM

Autor: Prof. Hamdo Čamo

Pojam i nastanak

Populizam (v. lat.: *populus* = narod), označava „*narodu blisku*“ politiku, koja za postizanje svojih ciljeva, emotivno instrumentalizuje *narodne strahove*, nezadovoljstva, aktuelne i trenutne konflikte, apelira i propagira na instikte i jednostavna rješenja, gdje su etička odgovornost i aspekti praktičnog provođenja daleko udaljeni od sfere realno i izvedivo mogućeg.

Pojam „*populizam*“ uzimaju prvo sociolozi krajem 19. stoljeća, kojim opisuju pokret farmera u SAD, koji negoduju i počinju da se bore protiv koncentracije ogromnog kapitala i moći u Njujorku, a za politiku su uvođenja jeftinijih kredita, uvođenja srebrenog novca, demokratije referendumima, poljoprivrednih društava, a u uskoj vezi sa tim, 1892. godine, osnivaju „People's Party“. Cjelokupni proces i ideje istih, doživljava napad od strane same Demokratske stranke, a epilog i djelovanje njihovih zahtjeva pokazuje i tekst objavljen u „*New Deal*“.

Populizam je tako nastao, kao reakcija na korupciju i dominaciju kapitalističkih oligarhija.

Populizam, kao pojam se često upotrebljava i za „*Tirane grčke antike*“, agitaciju monaha iz Srednjeg stoljeća (*Dominikanaca, Kapucinera*), kao i za neke pojmove ranog „*Novog vremena*“.

Kao primjer desnih, ekstremnih, populističkih partija, uzimaju se nekad *FPÖ*, (*Freiheitliche Partei Österreichs*), danas *BZÖ* u Austriji, *SVP* (*Schweizerische Volkspartei*) u Švicarskoj, *FN* (*Front national*) u Francuskoj, belgijska *Vlaams Belang*, (nekada: *Vlaams Blok*), italijanska *Lega Nord* i *Alleanza Nazionale*, u Mađarskoj, *Magyar Igazság és Élet Pártja*, u Danskoj, *Dansk Folkeparti*, u Holandiji, *Lijst Pim Fortuyn*, u Portugalu, *Partido Popular*, u Velikoj Britaniji, *engleska Britanska nacionalna partija (BNP)*, u Norveškoj, *Fremskrittspartiet*, u SAD-u, (*Populist Party* ili tzv. *People's Party*), itd.

Populizam se prebacuje i masovnim medijima, u SAD televizijskoj kući - *Fox News*, u Engleskoj - *The Sun*, u Njemačkoj - *Bild*, u Austriji - *Kronen Zeitung* itd.

Populističkim pokretom 1970-tih godina, nazivani su neki od pokreta mira, ekološki pokret, pokret žena, pokušavajući ih na taj način ocrniti i prikazati anti-demokratskim i nazadnim. Populistička kretanja izrastaju u fazama brzih društvenih kretanja i preobraženja, a svoje djelovanje često vezuju za kult jedne karizmatične ličnosti. Često se kriju iza naziva „*narodni*“, a politiku *rasizma i rase*, zamjenjuju nazivom „*zaštite kulturnog i nacionalnog identiteta*.“

Populizam je ideologija mase

Kao populizam često bivaju označene određene mobilizirajuće i dogovorno-sigurnosne strategije političke elite, kao i pojedinih rukovodećih ličnosti, koje su kao politički establišment društva, u mogućnosti, da određuju državnu politiku, kao i sociološko kulturni poredak. Karizmatičke ličnosti koje iskazuju lidersku poziciju, alfa-vodstva i oni, koji imaju velike šanse na podršku šireg društvenog sloja, koji skoro da omogućava, zagarantovani uspjeh ekstremnim, desnim populističkim strankama i partijama. Takve osobe, odlučujući su faktor za ekstremne, desno orijentirane populističke stranke, zasnovane na principu krutog centralizovano izgrađenog vodstva, politički ih podržavaju, često predvode i finansiraju.

Mnogi politički naučnici populizam označavaju, ne kao jednu političku formu, čak kao strategiju, koja kratkoročno, emocionalno pokušava da mobilizuje veliki broj glasova uz često nerealna, ali popularna obećanja iz čega za iste, više proizilazi pogodniji naziv za naučnike i prihvatljiviji, kao definicija kojom se definiše - *oportunizam*. Za mnoge druge pak, taj izraz znači i nešto sasvim drugo.

Populizam kao ideologija, više pseudoideologija, izgrađen je više na vrijednostima koje mu služe kao instrument dolaska na vlast. Populizam zapravo govori ono, što mase želi da čuju, čime definitivno postaje *ideologija mase*.

Populizmu nije cilj kratkoročna era popularnosti, već težnja, da se etablira i ostane u politici trajno, na kursu i liniji konflikta. Da zamijeni demokratiju, koja je od forme političkog života antičke Grčke prerasla danas u moderan oblik i načina života. Na putu svog uspona na vlast, populist pretvaraju demokratiju u njenu vlastitu suprotnost.

Glavne odlike ideologije i populističke politike, desnih populističkih partija, sa čime se slaže veliki broj naučnika, su **mržnja prema strancima, nacionalizam i neprihvatanje principa jednakosti**.

Uz pomoć medijskih kampanja, koristeći se vješto legalnim instrumentima i polugama društva, u narodu se potiču strahovi, pozivi i ponude na jednostavna rješenja za društveno kompleksne stvari, koje se često tiču, čak i dalje budućnosti cijele zajednice.

Kao glavni moment instrumentalizacije, u provođenju svoje populističke politike i svojih populističkih ciljeva, posebno mjesto zauzima „*narodno glasanje*“. Zahvaljujući sve kvalitetnijoj organizaciji stranaka, sve većim raspoloživim finansijskim resursima, unutrašnjim zajedništvom, profesionalizaciji, populističke stranke postižu, za razliku od *podijeljenih stranka*, sve impozantnije rezultate visoke nacionalne kohezije. Ciljna grupa populizma - često i po pravilu, slojevi su društva, koji se u postojećem političkom i ekonomskom sistemu osjećaju zapostavljeni. Populisti naglašavaju, da je prema istima, u stvorenim političko-ekonomskim odnosima, načinjena nepravda, iz koje proizilazi jak osjećaj zapostavljenosti. Za njih narod i dalje ostaje samo *masa*, kategorija - uz pomoć koje se samo dolazi na vlast.

Politički protivnici bivaju napadnuti i kritikovani sa dobro, za te prilike pripremljenim zvučnim nazivima i izrazima, manipulativno i instrumentalizovano koristeći tako široke slojeve vlastitog naroda za svoje svrhe i ciljeve. Populistički političari, često i po pravilu prepoznaju se, skoro precizno, naglašavajućom „*blizinom sa narodom*“, za razliku i način, kako to rade i čine etablirani političari.

Po dolasku na vlast, kao po pravilu, na njihovom udaru stoje prvo sudstvo i javni mediji, poslije čijeg „stavljanja pod kontrolu“ može da otpočne nesmetana raspodjela upliva vlasti, političkog, ali i drugog plijena.

Populizam je postao

Pogrešno je mišljenje, da je populizam kolijevka samo nekih evropskih zemalja. Populističkih stranaka ima na svim kontinentima. U SAD se čak očekuje, od kandidata za politička mjesta na nacionalnom nivou, da se sa populističkim pozicijama profiliraju u političkoj borbi „*protiv Vašingtona*“.

Populizam se izražava na više načina i u više oblika, a neki od socioloških naučnika, nazivaju ga od „*Tehnike vladanja*“, do „*Metode kako se dolazi na vlast*“, pa i svojevrsnog miješanja formi moći sa demokratskim ciljevima. U svakom slučaju, zadnjih godina, trend populističkih stranaka je sve izraženiji u provođenju *provokativnih kampanja* u kojima se često kao *imperativ*, izabire *jedna tema*. Jednom je to nafta, drugi put, često najdraža tema, politika naseljavanja i doseljavanja, (*migracijska politika*), politika azilanata, (*izbjeglica*), tema *terorizma*, nacionalne *sigurnosti*, političkih *afera*, *vjere* - posebno *islama* itd.

Primjer Švicarske narodne partije (SVP), koja je sa svojom populističkom politikom prisutna na političkoj sceni izabiranjem tema, u kojima centralnu ulogu ima migracijska politika. SVP ne stavlja migraciju u centar svojih aktivnosti, i ne predstavlja migraciju kao problem, već počinje uvijek sa naglašavanjem *kulturnih razlika* između domaćeg stanovništva i grupa koje migriraju. Na primjer, kao što je integracija i naseljavanje muslimanki i muslimana. „Sa tim SVP ciljano vodi politiku, koja pomenute doseljeničke grupe, „*strane domaćoj kulturi*“ ne prihvata i odbija, te stavlja van okvira koji se kose sa najvećom zagarantovanom zakonskom regulativom zemlje, a koje se tiču prava i sloboda, da su svi ljudi jednaki, slobodni i isti, bez obzira na razlike po boji kože, vjeri, slobodni, da iskazuju pripadnost i provođenje religije kojoj pripadaju. Populističko (pro)vođenja politike prema određenim doseljenicima i grupama, po bilo kom osnovu, u svom temelju, osuđeno je na neuspjeh, kao i nemogućnost, da se provede aktivna politika integracije, u odnosu, na nivo i bazu provođenja iste takve populističke politike, kojom se integracija u društvo, strancima prezentira, nametanjem - kao asimilacija. U svakom slučaju, poslije posljednjih političkih dešavanja u samom vrhu zemlje, kojom je u Švicarskoj i demokratska narodna većina pokazala, da ne može uvijek onako, kako to SVP želi i hoće, populističkim strankama ostaju i dalje kao najjači potencijal pritiska na direktnu demokratiju „osjetljiva pitanja stranaca, doseljenika i izbjeglica“.

Čak i vladajući stranački političari ne zaziru, da se posluže populističkim metodama, ako se zna da se jedino kroz borbu dviju protivničkih strana, postiže idealna politička sredina, koja biva, a to pokazuje nova politička ekonomija i mnogi medijski izborni modeli, najbolje prihvaćena od najvećeg broja birača.

Na kraju, u zadnjih desetak godina u zapadnoevropskim zemljama, u kojima su demokratske snage trenutno na vlasti, ekstremne, desne, populističke stranke su u vidnom porastu i bivaju sve jače. Ono za čim naučnici teže, javne su studije i analize utjecaja ekstremnih, populističkih snaga, stranaka, partija, pokreta, grupa i pojedinaca i njihov utjecaj na društveno-politička kretanja zadnjih trideset godina i to je upravo ono, što nedostaje. Gdje zakaže moć demokratije, moć populizma (i drugih *izama*), nije daleko.

Sedam tipova populizma

Današnji svijet je suočen i poznaje sedam tipova populizma: seljački pokreti, agrarni socijalizam intelektualaca, radikalizam zakupaca, populistička demokratija, populistička diktatura, reakcionarni populizam i populizam političara.

Izvori:

1. Oliver Geden (2008): *Alpiner Rechtspopulismus*, in: "Frankfurter Allgemeine Zeitung" vom 19. August 2008. Original-Wortlaut: "Entgegen einer in Deutschland weit verbreiteten Vorstellung zeichnet sich populistische Politik keineswegs dadurch aus, dass sie mit unrealistischen, aber populären Versprechungen versuchte, kurzfristig ein Maximum an Wählerstimmen zu mobilisieren. Eine solche Vorgehensweise ist mit dem Begriff "Opportunismus" zu beschreiben. Populismus hingegen hat nur wenig mit dem Wunsch nach kurzfristiger Popularität zu tun. Im Zentrum populistischer Politik steht vielmehr der Versuch, dauerhaft eine bestimmte Konfliktlinie im politischen Feld zu etablieren."

2. Thomas Meyer (2006): *Populismus und Medien*. VS-Verlag Wiesbaden. Lizenzausgabe für die Bundeszentrale für politische Bildung Bonn, S. 81
3. Thomas Meyer (2006): *Populismus und Medien*. a.a.O., S. 82
4. Eine der ersten Analysen zur Verbindung von Neoliberalismus und der extremen Rechten findet sich in Herbert Schui / Ralf Ptak / Stephanie Blankenburg / Günter Bachmann / Dirk Kotzur (1997): *Wollt ihr den totalen Markt? Der Neoliberalismus und die extreme Rechte*, München. Seitdem werden die neoliberalen Elemente zunehmend in den Definitionen des Rechtspopulismus betont. Herbert Kitschelt beschreibt die Programmatik rechtspopulistischer Parteien als „Kombination von entschieden ultraliberalen wirtschaftlichen Positionen und eines autoritären und partikularistischen Herangehens an Fragen der partizipativen Demokratie, der Bürgerrechte und der Lebensstile“ (Herbert Kitschelt (1996): *The Radical Right Wing in Western Europe*, Univ. of Michigan Press, zitiert nach: Jean-Yves Camus (2006): *Die europäische extreme Rechte: ein populistisches und ultraliberales Projekt*, in: Peter Bathke / Susanne Spindler (Hg.): *Neoliberalismus und Rechtsextremismus in Europa. Zusammenhänge – Widersprüche – Gegenstrategien*, Berlin, S. 34-47).
5. Vgl. u. a. Frank Decker (2003): *Von Schill zu Möllemann. Keine Chance für Rechtspopulisten in der Bundesrepublik?*, Außerschulische Bildung, 34/2003
6. Thomas Meyer (2006): *Populismus und Medien*. a.a.O., Seiten 83
7. Thomas Meyer (2006): *Populismus und Medien*. a.a.O., Seiten 84f

Literatura:

- Frank Decker (Hg.): *Populismus. Gefahr für die Demokratie oder nützliches Korrektiv?* Wiesbaden 2006
- Helmut Dubiel (Hg.): *Populismus und Aufklärung*, edition suhrkamp, 1986
- Susanne Frölich-Steffen / Lars Rensmann (Hrsg.): *Populisten an der Macht. Populistische Regierungsparteien in West- und Osteuropa*. Wien 2005
- Florian Hartleb: *Rechts- und Linkspopulismus - Eine Fallstudie anhand von Schill-Partei und PDS*, Phil. Diss. Univ. Chemnitz, 361 S., VS Verl. für Sozialwissenschaften, Wiesbaden 2004 ISBN 3-531-14281-X
- Florian Hartleb: „Rechts- und Linkspopulismus im westeuropäischen Vergleich – Zur strukturellen und inhaltlichen Bestimmung eines eigenständigen Parteientypus.“ In: *Gefährdungen der Freiheit. Extremistische Ideologien im Vergleich*. Hrsg. von Uwe Backes, (Schriften des Hannah-Arendt-Instituts für Totalitarismusforschung 29), Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen 2006 ISBN 3-525-36905-0 S. 105 ff.
- Richard Hofstadter: *The Age of Reform; From Bryan to FDR*, New York, 1955
- Everhard Holtmann / Adrienne Krappidel / Sebastian Rehse: *Die Droge Populismus - Zur Kritik des politischen Vorurteils*, Wiesbaden 2006
- Yves Mény / Yves Surel (Hg.): *Democracies and the Populist Challenge*. Houndsmill/New York 2002.
- Thomas Meyer (2006): „Populismus und Medien“. In: Frank Decker (Hg.): *Populismus in Europa*. VS-Verlag Wiesbaden. Lizenzausgabe für die Bundeszentrale für politische Bildung Bonn. ISBN 3-89331-680-9.
- Patrick Moreau und Viola Neu: *Die PDS zwischen Linksextremismus und Linkspopulismus*. Aus dem Franz. übers., 108 S., Konrad-Adenauer-Stiftung, Bereich Forschung und Beratung: Interne Studien 76, Sankt Augustin ISBN 3-930163-31-4
- Peter Peetz: *Neopopulismus in Lateinamerika. Die Politik von Alberto Fujimori (Peru) und Hugo Chávez (Venezuela) im Vergleich*. (Beiträge zur Lateinamerikaforschung, Bd. 7) Hamburg: Institut für Iberoamerika-Kunde, 2001
- Priester, Karin: *Populismus. Historische und aktuelle Erscheinungsformen*, 228 S. Campus Verlag, Frankfurt/New York 2007, ISBN 978-3-593-38342-2
- Paul Taggart: *Populism*. Buckingham, Philadelphia 2000
- Nikolaus Werz (Hrsg.): *Populismus. Populisten in Übersee und Europa*. Leske + Budrich, Opladen 2003

- Ludger Helms, "Rechtspopulismus in Österreich und der Schweiz im Vergleich", in: Journal für Sozialforschung, Nr. 1, 1996, S. 23-42
- Yves Mény, Yves Surel, Par le peuple, pour le peuple. Le populisme et les démocraties, Fayard, Paris 2000
- Damir Skenderovic, "Nation, Nationalismus und politische Parteien: Die Schweiz - keine Insel in Europa", in: Csaba Szaló (Hrsg.), On European Identity: Nationalism, Culture & History, Masaryk University, Brno 1998, S. 131-179.

Ekstremni populizam:

- Kai Arzheimer: *Die Wähler der Extremen Rechten 1980-2002*. VS Verlag, Wiesbaden 2008, [ISBN 978-3531160658](#)
- Joachim Bischoff, Klaus Dörre, Elisabeth Gauthier: "Moderner Rechtspopulismus. Ursachen, Wirkungen, Gegenstrategien" 2004
- Hans-Georg Betz: „Rechtspopulismus in Westeuropa. Aktuelle Entwicklungen und politische Bedeutung“. In: *Österreichische Zeitschrift für Politikwissenschaft*, 3/2002: 251-264
- Frank Decker: *Der neue Rechtspopulismus*. Leske + Budrich, Opladen 2004
- Jörg Flecker/Sabine Kirschenhofer: Die populistische Lücke. Umbrüche in der Arbeitswelt und Aufstieg des Rechtspopulismus am Beispiel Österreichs, *Edition Sigma*, Berlin 2007. [ISBN 978-3-8360-6702-7](#)
- Oliver Geden: „Rechtspopulismus. Funktionslogiken - Gelegenheitsstrukturen - Gegenstrategien“ *SWP-Studie*, S 17, 2007
- Oliver Geden: *Diskursstrategien im Rechtspopulismus*. VS Verlag für Sozialwissenschaften, Wiesbaden 2006
- Wolfgang Gessenharter / Helmut Fröchling (Hg.): *Rechtsextremismus und Neue Rechte in Deutschland. Neuvermessung eines politisch-ideologischen Raumes?* Opladen: Leske + Budrich 1998
- Michael Jungwirth (Hg.): *Haider, Le Pen & Co. Europas Rechtspopulisten*. Graz 2002.
- Sebastian Reinfeldt: *Nicht-wir und Die-da. Studien zum rechten Populismus*. Wien 2000

Web linkovi:

- Kai Arzheimer: [Forschungsprojekt: Die Wähler der extremen Rechten in Westeuropa 1980-2002/2003](#).
- [Populismus](#), Schwerpunkt auf Eurotopics. Bundeszentrale für politische Bildung.
- Franz Walter: "[Linkspopulismus: Vergreisung als Chance](#)", Spiegel Online, 31. Mai 2006.
- Wolfgang Gessenharter: [Rechtspopulismus und Neue Rechte in Deutschland. Abgrenzung und Berührungspunkte](#). Vortrag, Tagung „Ursachen und Folgen des Rechtspopulismus in Europa“, Loccum, Mai 2003.
- Oliver Geden: [Alpiner Rechtspopulismus](#), Frankfurter Allgemeine Zeitung, 19. August 2008.